

Motion

1975/76: 724

av fru Kristensson

om makars gemensamma ansvar för barnen och hemmets skötsel

Traditionella föreställningar om mäns och kvinnors skilda livsroller har alltmer kommit att framstå som skapelser av ett kulturmönster. Det är i takt med beteendevetenskapernas utveckling som könsrollerna berövat sin karaktär av naturlagar. I stället för inlärnin g till en framtid, underordnad givna roller, vill allt fler i dag understödja utvecklingen av individuella anlag och ersätta dirigerin g och diskriminering med friaste möjliga val och likvärdig behandling för alla individer, oavsett kön.

Åtskillig lagstiftning har följdriktigt fått denna innebörd. Som exempel kan nämnas lag om lika lön för likvärdigt arbete och lagar om jämställdhet mellan könen i fråga om skatte- och egendomsförhållanden. Vissa avsnitt av giftermålsbalken, som kvarstått oförändrade sedan dess tillkomst år 1920, utgår från det på den tiden vanliga familjemönstret med mannen som ensam förvärvsarbetande. Sålunda stadgas i giftermålsbalken 5 kap. 2 § 1 p.: "Makarna äro pliktiga att, var efter sin förmåga, genom tillskott av penningar, verksamhet i hemmet eller annorledes bidra ga till att bereda familjen det underhåll, som med avseende på makarnas villkor må anses tillbörligt." I lagberedningens motiv till detta stadgande framhålls att *hustruns* verksamhet i hemmet skall räknas som bidrag till familjens underhåll. För giftermålsbalkens författare var denna konstruktion ett led i genomförandet av den då revolutionerande principen om full likställdhet mellan makarna — såsom denna princip uppfattades av den tidens människor.

De bakomliggande tankarna till berörda avsnitt av giftermålsbalken företräder värderingar som i dagens samhälle måste uppfattas som föråldrade och som bidrar till att fördröja människors frigörelse från alltför snäva livsroller. Antalet yrkesarbetande kvinnor ökar i accelererande takt.

Andelen förvärvsarbetande bland totala antalet kvinnor 1930—1975

1930	Förvärvsintensitet	34,1 %
1940	"	32,3 "
1950	"	33,6 "
1960	"	38,2 "
1970	"	52,8 "
1975	"	59,2 "

(Uppgifter hämtade från Arbetsmarknadens kvinnonämnd)

Föreställningen att yrkesarbete är en uppgift i första hand för mannen och i andra hand för kvinnan har skapat

- orättvisor i lönesystem, s. k. kvinnolöner,
- "kvinnoyrken", d. v. s. arbeten som män inte vill ha på grund av den dåliga lönen, de dåliga kvalifikationerna och bristen på karriärmöjligheter.
- kvinnors allmänt lägre utbildningsnivå, deras stundom dåliga yrkesmedvetande och självförtroende.

Utredningar visar att begynnelselönen inte skiljer sig nämnvärt mellan könen. Däremot stiger männens lön med åldern i snabbare takt än kvinnornas. Detta gäller vilken utbildningsgrupp eller statlig myndighet man än studerar.

Å andra sidan förutsätts att mannen inte önskar eller kan ta personlig del i värden av hem och familj. Den statiska synen på hans roll leder till omänskliga krav på att yrkesarbetet alltid skall gå före familjen. En enkät utförd bland medlemmarna inom SACO/SR visar också att kvinnans förvärsarbete i mycket liten utsträckning påverkat männens ansvar för hemmets dagliga skötsel.

I och med att kvinnan även som förvärsarbetande enligt traditionen behållit huvudansvaret för skötseln av hem och familj, är hennes möjligheter till politisk, facklig och liknande verksamhet fortfarande starkt beskurna. Den dominans som män fortfarande har i det politiska livet är helt otillfredsställande i en demokrati som vår, där könen sedan länge är principiellt likställda i fråga om rösträtt och valbarhet.

En förutsättning för att kvinnor i samma grad som män skall satsa på yrkesutbildning och samhällsengagemang är att det klargörs — med början i lagstiftningen — att hemarbete och barnomsorg är uppgifter som åvilar *båda* könen. Detta är också en förutsättning för att arbetsmarknaden skall ta hänsyn till arbetstagarnas — av båda kön — familjesituation. För en man innebär det från karriärsynpunkt i dag sällan något handikapp att bli far — medan den som blivit mor ofta löper en stor risk att över huvud taget ej kunna göra sig gällande på arbetsmarknaden. Det är ett elementärt rättvisekrav att både far och mor påtar sig ansvaret för småbarnsvården och för hemmets skötsel.

Givetvis kan med fog sägas att jämställdhet mellan könen i fråga om värderingar och valmöjligheter — en sådan som vi ännu icke har — framför allt är en uppfostrings- och inte en lagstiftningsfråga. När det gäller giftermålsbalken är det dock otvivelaktigt så, att just ansvars- och arbetsfördelningen i hemmet på ett avgörande sätt påverkar inte bara aktuella levnadsförhållanden för män och kvinnor med familj utan också, genom föräldrars beteende och föredöme, barnens uppfattning om och värdering av mäns och kvinnors arbete. Giftermålsbalkens formuleringar bör alltså även ses mot denna bakgrund. Även inställningen till äktenskapet kan påverkas genom att detta för den dubbelarbetande kvinnan i många fall kan te sig som en belastning.

Hela familjerätten är sedan 1969 föremål för en genomgripande över-

syn av familjelagssakkunniga. I en första lagstiftningssteg har riksdagen antagit nya regler om äktenskaps ingående och upplösning vilka trätt i kraft den 1 januari 1974.

Bland återstående frågor märks främst äktenskapets ekonomiska rättsverkningar, efterlevande makes arvsrätt och underhållsbidrag till barn.

Enligt direktiven skall reformen av familjerätten syfta till att påverka och förändra familjerollerna. Dåvarande departementschefen pekar bl. a. på möjligheterna att använda lagstiftningen som ett av flera instrument i reformsträvandena, fram mot ett samhälle där varje vuxen individ kan ta ansvar för sig själv utan att vara ekonomiskt beroende av anhöriga och där jämlikheten mellan män och kvinnor är en realitet.

Frågan om arbetsfördelningen i hemmet berörs emellertid inte. Detta beror troligen på att en annan övergripande princip, som framhålls i direktiven, är att lagstiftningen bör vara neutral till etiska värderingar som rör samlevnaden mellan man och kvinna.

I familjelagssakkunnigas första delbetänkande framhålls också — i enlighet med tankegången i direktiven — att gestaltningen av samlevnaden på det personliga området bör falla utanför den rättsliga regleringen. Lagstiftningens utgångspunkt måste enligt utredningen vara att olika människor ger samlevnaden olika innebörd. Det får vara de samlevandes ensak vilka handlingsnormer de tillämpar eller anser gälla i sin förbindelse.

Liknande synpunkter kom delvis till uttryck vid riksdagsbehandlingen. Lagutskottet hänvisade till uttalandena i propositionen om att det är av stor betydelse att lagstiftningen respekterar människors frihet att själva utforma sitt personliga liv och att bestämma de etiska normer som skall gälla för deras familjeliv. Frågan om arbetsfördelningen i hemmet berördes inte direkt i detta lagstiftningsärende.

I utredningens föregående betänkande föreslogs i stället att 5 kap. 1 §, som innehåller allmänna handlingsnormer, skulle utgå ur giftermålsbalken. Detta ändrades dock under departementsberedningen så att lagrummet fick kvarstå.

Det förtjänar också uppmärksammas att i den nyligen publicerade rapporten från delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor, Målet är jämställdhet (SOU 1975: 58), anges som en långsiktig förändring att människans ansvar för hem och barn måste öka. Rapporten ger uttryck för uppfattningen att människors privatliv kan påverkas endast indirekt — genom att villkoren i arbetslivet ändras eller liknande. Inga reformer på äktenskapsrättens område diskuteras.

Med hänsyn till vad sålunda anförts föreslår jag att familjelagssakkunniga erhåller tilläggsdirektiv, innebärande att en översyn bör göras av giftermålsbalken i syfte att klargöra makarnas gemensamma ansvar för barnen och hemmets skötsel.

Åberopande det anförda hemställer jag
att riksdagen hos regeringen anhåller att familjelagssakkunniga
får i uppdrag att pröva i motionen angiven översyn av giftermålsbalken.

Stockholm den 23 januari 1976

ASTRID KRISTENSSON (m)